

Porteføljeplan

Gjelder fra 2025

Forskningssystemet

Om porteføljestyring

Gjennom porteføljestyring skal Forskningsrådet utvikle sin totale portefølje strategisk og helhetlig for samlet sett å oppnå sine mål. Porteføljestyrene skal, hver for seg og samlet, følge opp overordnede mål for forsknings- og innovasjonspolitikken innenfor et nærmere angitt porteføljeområde.

Porteføljeplanen er det overordnede styringsdokumentet for hvert porteføljestyre og skal skape forutsigbarhet for søkere og finansierende departementer. Planen er gyldig inntil det er behov for oppdatering. Til grunn for utarbeidelse av porteføljeplanene ligger en intervensjonslogikk hvor hensikten er å legge til rette for en styring av porteføljen hvor mål, prioriteringer, investeringer og resultater sees i sammenheng, slik at årlige tiltak og investeringer kan tilpasses mål og resultatoppnåelse.

Årlig utarbeides en porteføljeanalyse basert på oppdaterte data om portefølje og tilgjengelig statistikk om øvrig nasjonal og internasjonal innsats. Porteføljeanalysen ligger til grunn for årlig oppdatering av investeringsplanen, som viser hvordan porteføljestyret vil prioritere sine tilgjengelige midler mellom utlysninger og andre tiltak de nærmeste tre årene. Porteføljeanalysen vil også ligge til grunn for porteføljerapporten, som er porteføljestyrets årlige rapport til Forskningsrådets styre om sin aktivitet og porteføljens måloppnåelse. Analysen er også viktig for å vurdere porteføljens måloppnåelse, gi innspill til Forskningsrådets budsjettforslag og bidra til Forskningsrådets årsrapport.

1 utfordringer og muligheter

Forskningssystemet omfatter aktører som utøver og bruker forskning og relasjonene mellom dem. Begrepet omfatter også organisering og finansiering av forskningsaktiviteter. Langtidsplanen for forskning og høyere utdanning (LTP) slår fast at Norge skal ha et velfungerende forskningssystem som samlet sett når de overordnede målene i forskningspolitikken. Forsknings- og innovasjonssystemet skal frembringe relevant og ansvarlig forskning av høy kvalitet, som raskere enn tidligere og på en mer effektiv måte skal gjøre Norge i stand til å møte de store samfunnsutfordringene. Porteføljestyret for forskningssystemet trekker særlig frem fire hovedutfordringer som er forankret i langtidsplanen og som berører porteføljen:

Samspill mellom aktører i forskningssystemet er en forutsetning for å løse store samfunnsutfordringer, som det grønne skiftet. Det er behov for økt samarbeid mellom ulike forskningsutførende institusjoner, offentlig og privat sektor og helseforetakene. Virkemidlene i det norske forskningssystemet og mellom det norske og det europeiske forskningssystemet må ses i sammenheng, slik at vi får størst mulig samlet effekt av ressursene som investeres i forskning og forskningsinfrastruktur.

Internasjonalt samarbeid er viktigere enn noen gang for å løse både lokale og globale utfordringer. Internasjonalt samarbeid bidrar til utveksling av kunnskap, metoder og teknologier, noe som bidrar til høy kvalitet i forskningen og teknologiske fremskritt. Med en mer usikker geopolitisk situasjon har ansvarlig internasjonalt kunnskapssamarbeid og forskningssikkerhet kommet enda høyere på dagsordenen og påvirker samarbeidsrelasjoner og rekruttering. Internasjonalt samarbeid må styrkes, enten det er i europeiske og nordiske fora, gjennom bilateralt samarbeid eller i regi av internasjonale organisasjoner.

Utvikling av nye digitale verktøy og bruk av kunstig intelligens gjør at behovet for tilgang til data og regnekraft øker. Datadrevet forskning skaper nye muligheter innen forskning og innovasjon. LTP

fremhever behovet for infrastruktur som kan håndtere store datamengder for å styrke beredskapen og for å forebygge kriser og håndtere dem når de oppstår.

Å sikre tillit til forskning er viktig for at samfunnet skal kunne stole på og bruke forskningsresultater på en ansvarlig måte. For å opprettholde tilliten til forskning må den være uavhengig og redelig. Rekrutteringen til forskning skal gjenspeile mangfoldet i samfunnet. En høy grad av tilgjengelighet i det norske forskningssystemet handler om at allmennheten, offentlig sektor og private virksomheter av ulik størrelse over hele landet har god tilgang til forskningsbasert kunnskap.

2 Om porteføljen

Porteføljen dekker ansvaret for internasjonalt samarbeid, forskningsinfrastruktur, tverrgående policyområder som åpen forskning (inkl. deling og gjenbruk av forskningsresultater, medvirkning, involvering og folkeforskning, og samfunnsansvarlig forskning og innovasjon), kjønnsbalanse, kjønnsperspektiver og mangfold, forskerrekuttering og tidlig karriere samt forskningsintegritet og etikk. Porteføljestyret for forskningssystemet er rådgivende overfor Styret og administrasjon i policyutvikling og overordnede strategiske vurderinger som har et systemperspektiv, herunder Forskningsrådets strategiske rolle for utviklingen av UH- og instituttsektor og utviklingen av et velfungerende forskningssystem nasjonalt og internasjonalt. Et kjennetegn ved porteføljen er at den er en blanding av rådgivning, policyutvikling og spesifikke finansieringsordninger rettet mot forskningssystemet i sin alminnelighet, uavhengig av fag og tema. Finansieringsordningene brukes i stor grad til å påvirke strukturelle forhold i forskningssystemet.

Den største enkeltposten i porteføljens investeringsordninger er grunnbevilgningene til forskningsinstitutter omfattet av [Retningslinjer for statlig grunnbevilgning](#). Dette, sammen med RETUR-EU, er en såkalt regelbasert ordning, og inngår dermed ikke i porteføljestyrets konkurranseutsatte investeringsordninger. De største postene i porteføljestyrets konkurranseutsatte investeringer er internasjonalt arbeid, forskningsinfrastruktur og rekrutteringsordninger. Porteføljestyret beslutter også investeringer i CERN- og romforskning for å få utbytte av norsk deltakelse i internasjonale organisasjoner og forskningsinfrastrukturer som CERN, ESA, EISCAT, Nordic Optical Telescope og EUs romprogram. I tillegg har porteføljestyret ansvaret for Forskningsrådets investeringer i forskning om forskning og innovasjonspolitikk og kjønnsbalanse og mangfold.

Det er i første rekke Kunnskapsdepartementet og i noe grad Nærings- og fiskeridepartementet som finansierer porteføljestyrets egne investeringer. Porteføljestyrets ansvarsområder kan illustreres ved å se på omfanget av porteføljestyrets egne investeringer, investeringene fra andre porteføljestyre som dekker porteføljestyrets ansvarsområder, samt støtten norske miljøer får fra EUs rammeprogram innenfor områdene. Figurene 1, 2 og 3 viser hvordan tildelt og regnskapsført beløp i porteføljen fordelte seg i 2023 for de konkurranseutsatte midlene¹. Tallene er basert på Forskningsrådets merking av tildelte prosjekter, og hensikten er å indikere fordelingen mellom porteføljestyrets egne investeringer og de øvrige. Figurene viser behovet for å koordinere nasjonale og internasjonale midler, og for å samarbeide med øvrige porteføljestyre.

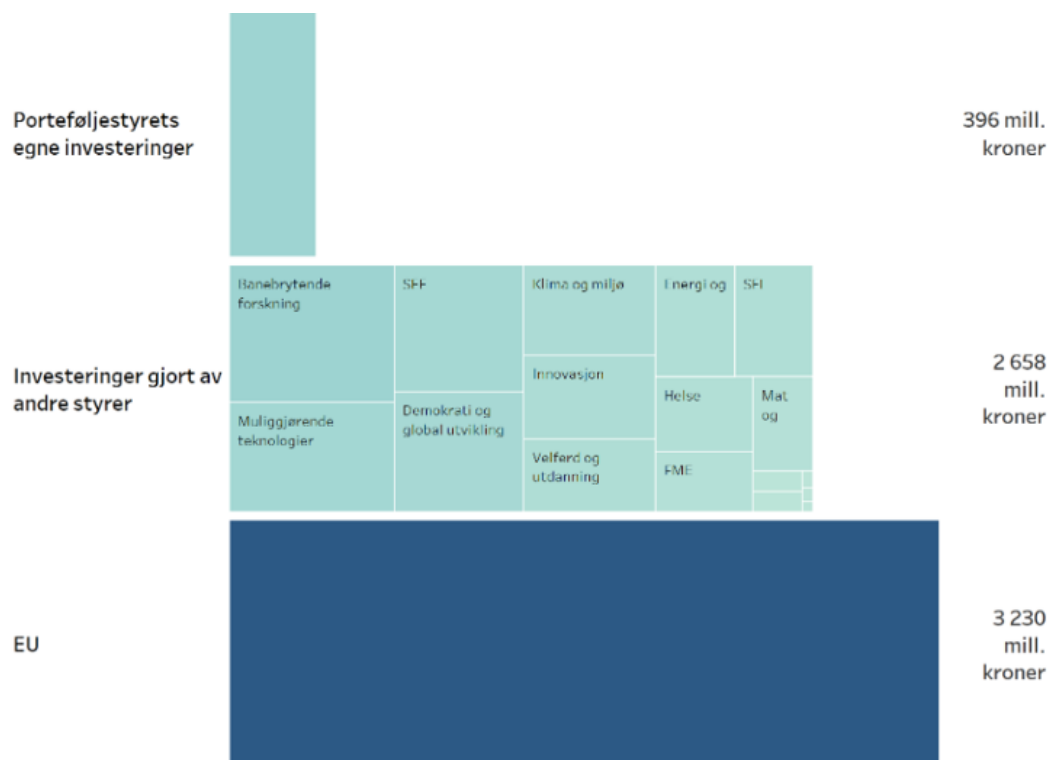
Internasjonalt arbeid

Porteføljestyret for forskningssystemet har ansvar for tverrgående policyområder i Forskningsrådets internasjonale arbeid. Det gjelder både på bilaterale og multilaterale arenaer og både i og utenfor

¹ Omfanget av faktisk tildelt og regnskapsført beløp vil kunne svinge fra år til år, og tall for de tre-fem siste årene vises i porteføljeanalysen.

Europa. Til dette ansvaret ligger det å sørge for at porteføljestyrene vurderer hvordan nasjonale og internasjonale virkemidler fungerer sammen. Porteføljens omfang innenfor internasjonalt samarbeid består av midler tildelt norske forskningsmiljøer fra EUs rammeprogram, midler tildelt av andre porteføljestyrene og midler tildelt gjennom porteføljestyrets egne investeringer². Investeringer gjort av andre porteføljestyrene er midler til internasjonalt samarbeid gjennom forskerprosjekter, sentre for fremragende forskning og sentre for forskningsdrevet innovasjon, samt midler til prosjekter i porteføljen for Demokrati og global utvikling. I 2023 gikk i tillegg ca. 300 mill. kroner av EØS-midlene til norske aktører som deltok i internasjonale forskningsprosjekt³. Det er et potensial for å se disse midlene mer i sammenheng med nasjonale og EU-midler.

Figur 1: Finansieringskilder til internasjonalt samarbeid – tildelt og regnskapsført beløp i 2023

Forskningsinfrastruktur

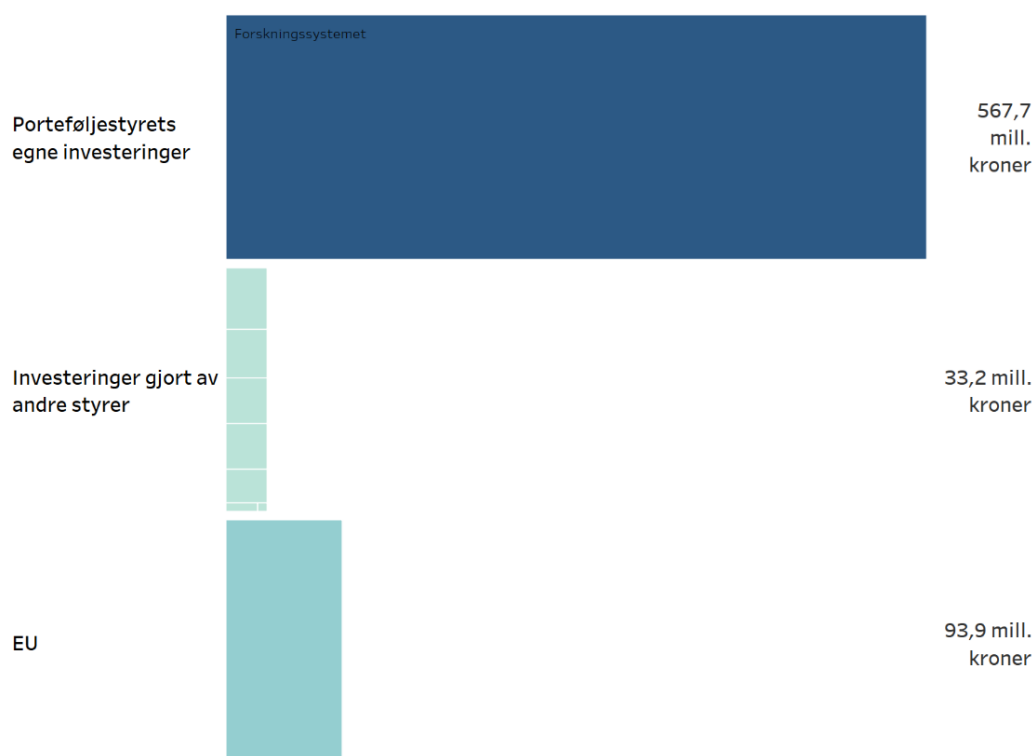
Det er et sterkt behov for relevant og oppdatert forskningsinfrastruktur som støtter opp om forskning av høy kvalitet og bidrar til å møte samfunnets utfordringer og er en drivkraft i et velfungerende forskningssystem. Oppdatert forskningsinfrastruktur legger til rette for at forskere fra forskjellige fagfelt utnytter infrastrukturen og samarbeider i tverrfaglige prosjekter. Næringslivets konkurransekraft bygges i økende grad på kompetanse og teknologi som er utviklet i nært samarbeid med internasjonalt ledende forskningsmiljøer med tilgang til moderne forskningsinfrastruktur. Også utviklingen av tjenester i offentlig sektor i Norge fordrer forskning og infrastrukturer på høyt nivå.

² Blant annet PES Horisont Europa – Støtte til prosjektetablering og posisjonering og INTPART International Partnerships for Excellent Education, Research and Innovation. Midler tildelt gjennom Kompensasjonsordning for deltagelse i Horisont Europa (Retur-EU) inngår ikke i dette tallmaterialet.

³ EØS-midlene er Norges bidrag til å redusere sosiale og økonomiske forskjeller i Europa og midlene brukes blant annet til å finansiere prosjekter innenfor forskning og innovasjon. Forskningsrådet er programpartner for EØS-midlene og har et spesielt ansvar for å informere norske forskningsaktører om mulighetene som finnes.

Moderne forskningsinfrastrukturer medvirker til samhandling nasjonalt og internasjonalt. Utvikling av nye digitale verktøy og bruk av kunstig intelligens gjør at behovet for tilgang til data og regnekraft øker. Den store økningen i datamengder stiller nye krav til forskningsnett, til regnekraft samt til datainfrastruktur i alle sektorer. Ettersom datainfrastruktur er kostbart, er det nødvendig å bruke felles nasjonale og internasjonale løsninger så langt som mulig. Porteføljestyret for forskningssystemet har ansvar for veivalg om finansiering, utvikling og drift av forskningsinfrastruktur og datainfrastruktur for forskning av nasjonal interesse, både i form av investering og rådgivning. Porteføljens omfang innenfor forskningsinfrastruktur består i hovedsak av porteføljestyrets egne investeringer. Midler tildelt norske forskningsmiljøer gjennom EU er fra programmet Research Infrastructures.

Figur 2: Finansieringskilder til forsknings- og datainfrastruktur – tildelt og regnskapsført beløp i 2023

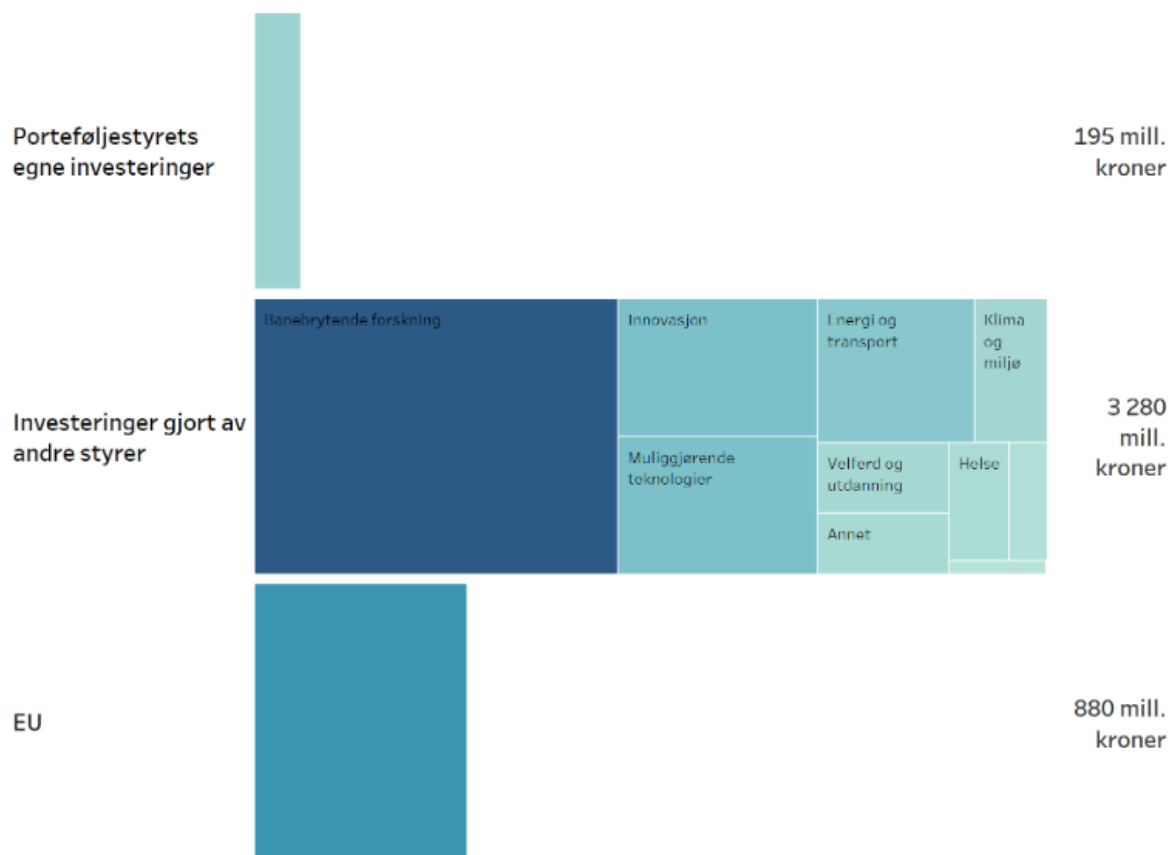
Rekruttering

Hovedansvaret for rekruttering ligger hos forskningsinstitusjonene, men Forskningsrådet bidrar nasjonalt til å dekke behovet for forskningskompetanse i hele samfunnet og næringslivet. Porteføljestyrets ansvar omfatter policyutvikling for rekruttering og tidlig karriere og rekrutteringsordningene vitensentre, forskerskoler og forskerlinjer. Det omfatter også rådgivning om mobilitet og samspill med næringslivet og offentlig sektor. Porteføljen for rekruttering består i hovedsak av investeringer fra andre porteføljer i Forskningsrådet, og er midler som går til å finansiere rekrutteringsstillinger i prosjekter, støtte for doktorgradsprosjekter i offentlig sektor og næringslivet⁴, samt midlene til søknadstyper for forskere tidlig i karrieren⁵. Midlene som er tildelt norske miljøer fra EU omfatter i hovedsak midler fra det europeiske forskningsrådet (ERC) og Marie Skłodowska-Curie Actions for forskerutdanning.

⁴ Ansvaret tilligger porteføljestyret for innovasjon.

⁵ Ansvaret tilligger porteføljestyret for banebrytende forskning.

Figur 3: Finansieringskilder til fagmiljøer og talenter - tildelt og regnskapsført beløp i 2023.

Forskingskultur

Porteføljestyret for forskningssystemet har ansvaret for tverrgående policyområder som kan samles under betegnelsen "forskingskultur"⁶. God forskingskultur kan ses på som grunnlag for høy kvalitet og tillit til forskning. Forskningskultur handler om de normer, verdier, praksiser, etikk og standarder som styrer hvordan forskning utføres. Det omfatter aspekter som akademisk frihet, åpenhet, forskningsetikk, gjennomsiktighet og ansvarlighet i forskningsprosessen. God forskingskultur fremmer kvalitet og integritet i forskningen, og sikrer at forskningen bidrar positivt til samfunnet. Forskningskultur omfatter i denne sammenhengen:

- At forskningen skjer i henhold til anerkjente forskningsetiske normer og retningslinjer.
- Åpenhet og formidling av forskningsresultater og metoder.
- Ansvarlighet for forskningens innvirkning på samfunnet og miljøet.
- Samarbeid og tverrfaglighet for å fremme bredere forståelse og innovasjon.
- Forskerrekruttering og tidlig karriere
- Kjønnsbalanse, mangfold og inkludering.
- God balanse i bruk kriterier ved vurdering av forskere og forskning.
- Ansvarlig bruk av kunstig intelligens
- Ansvarlig internasjonalt samarbeid.

⁶ Forskningskultur har de siste årene kommet høyt på dagsorden i EU (<https://scienceeurope.org/our-priorities/research-culture/>)

Dette området har relativt små investeringer, men er viktige for Forskningsrådets strategiske arbeid for å utvikle et velfungerende forskningssystem. Tematikken samsvarer med det europeiske charteret for forskere (Charter for Researchers) som beskriver roller, ansvar og rettigheter for forskere og deres arbeidsgivere eller finansører. Det utgjør et rammeverk for forskere, arbeidsgivere og finansører som inviterer dem til å opptre ansvarlig og profesjonelt innenfor sitt arbeidsmiljø, og å anerkjenne hverandre som sådan. Målet er å fremme et produktivt forhold som forbedrer kunnskapsproduksjon, deling og teknologisk utvikling, samt karriereutvikling for forskere⁷.

Ansvar for god utvikling av instituttsektoren og UH-sektoren

Porteføljestyrets ansvar rettet mot UH-sektoren og instituttsektoren omfatter satsing på internasjonalt samarbeid og infrastruktur, tilrettelegging for åpen forskning og ordninger for rekruttering og tidlig karriere, samt likestilling og mangfold. Forskningsrådet har et særskilt ansvar for utvikling av instituttsektoren, og skal bidra til at forskningsinstituttene leverer forskning av høy kvalitet og relevans for næringsliv, forvaltning og samfunnet for øvrig. Porteføljestyret har ansvar for å støtte forskningsinstitutter gjennom grunnfinansiering. I tillegg støtter Forskningsrådet instituttene gjennom kompensasjonsordninger for deltagelse i internasjonale prosjekter som Horisont Europa.

3 Mål for porteføljen

Målene for alle porteføljeplanene er avledet av LTP og regjeringens mål for Forskningsrådet. Målene adresseres både gjennom porteføljestyrets rådgiving til administrasjonen og Styret og gjennom porteføljestyrets egne investeringer.

Mål 1: Porteføljen skal bidra til helhet og godt samspill i det nasjonale forskningssystemet

Måloppnåelse vil bli vurdert i lys av samarbeid og vitenskapelige sampublikasjoner på tvers av FoU-sektorer, samt sektormobilitet.

Mål 2: Porteføljen skal bidra til god interaksjon mellom det nasjonale og internasjonale forskningssystemet

Måloppnåelse vil bli vurdert i lys av samarbeid og sampublisering med ulike land, samt internasjonal mobilitet.

Mål 3: Porteføljen skal bidra til forskningsinfrastruktur av nasjonal strategisk interesse og legge til rette for at ressursene utnyttes best mulig

Måloppnåelse vil bli vurdert i lys av omfanget av og profilen på investeringene i forskningsinfrastruktur over tid.

Mål 4: Det nasjonale forskningssystemet skal være preget av god forskningskultur

Måloppnåelse vil bli vurdert i lys av forskerrekruttering, kjønnsfordeling og mangfold, kjønnsperspektiver, tillit til forskning og åpent tilgjengelige vitenskapelige publikasjoner.

⁷ Charter for Researchers er en del av European framework for Researcher careers.

4 Porteføljestyrets prioriteringer og tiltak

Prioriteringene under skal bidra til å realisere de fire overordnede målene skissert i kapittel 3. *For best mulig samlet måloppnåelse er det behov for å samhandle med de andre porteføljestyrene på alle de prioriterte områdene.* I tillegg til porteføljestyrets prioriteringer og tiltak som er beskrevet her, kan de årlige tildelingsbrevene fra departementene introdusere nye tiltak. Tiltak handler både om porteføljestyrets rådgiverrolle og om investeringer.

Prioritering 1: Porteføljestyret vil bidra til økt samhandling mellom ulike FoU-sektorer

Porteføljestyret skal bidra til å utvikle det nasjonale forskningssystemet, til styrket helhet og samspill. Porteføljestyret vil legge til rette for at de forskningsutøvende institusjonene (UH-sektoren, instituttsektoren, Helseforetakene), næringsliv og offentlige virksomheter, og aktører i sivilsamfunnet samarbeider godt når forskningen gjennomføres og når resultatene av forskning skal tas i bruk.

Tiltak – rådgivning:

- Gi innspill til og følge opp Stortingsmelding om forskningssystemet (kommer våren 2025).
- Videreutvikle Forskningsrådets strategiske ansvar for instituttsektoren og gi råd om nivået på grunnbevilgning til forskningsinstitutter omfattet av [Retningslinjer for statlig grunnbevilgning](#).
- Gi råd om tilrettelegging for kunnskapsutvikling i samarbeid mellom forskningsutførende institusjoner, næringsliv og offentlig sektor.
- Gjennomgå Forskningsrådets virkemidler med sikte på å legge til rette for hensiktsmessig samhandling mellom forskningsutøvende institusjoner, næringsliv og offentlig sektor.

Tiltak – finansiering:

- Styrke finansieringen for å øke kunnskapsgrunnlag om forsknings- og innovasjonspolitikken.
- Bidra til forskerrekuttering og forskerkarrierer i bredden av arbeidslivet.
- Bidra til økt bruk av forskning offentlig sektor og næringslivet, blant annet ved å styrke forskningskompetansen i sektorene.
- Gi råd om tilrettelegging for kunnskapsutveksling mellom forskningsutførende institusjoner, næringsliv og offentlig sektor.
- Videreutvikle ordningene med forskerskoler og forskerlinjer.

Prioritering 2: Porteføljestyret vil bidra til bedre samspill med og økt finansiering fra det europeiske forskningsområdet

Å få til et godt samspill mellom nasjonale virkemidler og rammeprogrammet er helt nødvendig for å utnytte forskningsressursene best mulig. De nasjonale forskningsinfrastrukturene har et stort potensial for å delta i felleseuropeiske søknader til Horisont Europa.

Tiltak – rådgivning:

- Gi råd om deltakelse i og medvirkning til EUs rammeprogram for forskning og innovasjon
- Gi råd om deltakelse i ERA politikkgenda og Forskningsrådets deltagelse i europeiske partnerskap
- Bidra med innspill til EØS-midlenes utforming og til at EØS-midlene ses i sammenheng med nasjonale midler og EU-midler.

- Følge opp EUs arbeid med forskningssikkerhet og forskning med potensial for flerbruksmuligheter ("dual-use")⁸ og bidra i arbeidet med å etablere nasjonale retningslinjer.
- Følge med på samspillet mellom nasjonale og internasjonale virkemidler og vurdere tiltak for å oppnå større synergieffekter mellom nasjonale og internasjonale utlysninger.

Tiltak – finansiering:

- Videreutvikle de økonomiske støtteordningene for å oppnå høy deltagelse i Horisont Europa.
- Bidra til å etablere ordninger som sikrer god balanse og kobling mellom nasjonal og internasjonal finansiering.
- Vurdere innhold og tidspunkt i utlysninger i lys av internasjonale utlysninger, spesielt Horisont Europa og EØS-midlene.
- Gi råd om innretningen på "Internasjonale stimuleringsmidler".

Prioritering 3: Porteføljestyret vil bidra til å styrke samarbeid med land utenfor EU

Internasjonalt samarbeid med land utenfor EU er viktig for å få tilgang til forskning, bygge relasjoner og å få til globale løsninger. Forskningsrådet har en viktig rolle i oppfølgingen av regjeringens Panoramastrategi. Det er behov for å styrke samarbeidet med de nordiske landene og med regioner i vekst, som for eksempel det afrikanske kontinentet.

Tiltak – rådgivning:

- Følge med på omfanget av samarbeid med prioriterte land og gi innspill til revidert Panoramastrategi.
- Bidra til oppfølging av regjeringens strategi for norsk engasjement med afrikanske land med sikte på å styrke forskningssamarbeidet.

Tiltak – finansiering:

- Fremme internasjonalt samarbeid med Panoramaland.
- Fremme samarbeidet med afrikanske land.
- Fremme internasjonalt samarbeid gjennom partnerskap i EUs rammeprogram.

Prioritering 4: Porteføljestyret vil bidra til at norske miljøer har tilgang til relevant, nødvendig og oppdatert forskningsinfrastruktur

Porteføljestyret skal arbeide for en prioritering av forskningsinfrastruktur, deling og tilgjengeliggjøring av forskningsdata, ved å investere i nasjonal forskningsinfrastruktur og norsk deltakelse i samarbeid om internasjonale forskningsinfrastruktur som støtter opp under prioriteringene i LTP. Forskningsinfrastrukturene betjener en rekke forskningsmiljøer og sektorer.

Tiltak – rådgivning:

- Utvikle kunnskapsgrunnlag for prioriteringer og rådgivning til departementene om investeringer og drift av forskningsdata og -infrastruktur av nasjonal viktighet.
- Bidra til samspill mellom investeringer i forskningsinfrastruktur og andre forskningsinvesteringer/porteføljer.
- Gi råd om sektorovergripende samarbeid om finansiering og bruk av forskningsinfrastruktur.

⁸ Dual use can be defined as research conducted for legitimate purposes that generates knowledge, information, technologies, and/or products which could be utilized for both benevolent and harmful purposes. På norsk kalles dette ofte for flerbruksteknologi. Siden vi her tenker bredere enn "bare" teknologi, har vi valgt å oversette *dual use* med flerbruksmuligheter.

- Bidra til god sammenheng mellom deltakelse i internasjonal forskningsinfrastruktur og nasjonale forskningsprioriteringer.
- Gi råd om hvilken rolle virkemidlene i Forskningsrådet bør ha i finansieringen av datainfrastruktur for forskning.
Gi råd om videreutvikling av det nordiske samarbeidet om forskningsinfrastrukturer.

Tiltak – finansiering:

- Videreutvikle INFRASTRUKTUR-ordningen som strategisk strukturerende virkemiddel, både nasjonalt og internasjonalt.
- Utvikle gode ordninger for finansiering av digitale verktøy for forskning.

Prioritering 5: Porteføljestyret vil utvikle og følge opp tverrgående policyer og retningslinjer som berører forskningskultur

Porteføljestyret vil sørge for at de tverrgående policyene blir sett i sammenheng og blir godt implementert. For at dokumentene skal være relevante også fremover, vil porteføljestyret vurdere å revidere eksisterende policy eller utarbeide ny policy.

Tiltak – rådgivning:

- Følge opp og videreutvikle planer og retningslinjer for rekruttering og tidlig karriere, ansvarlig internasjonalt kunnskapssamarbeid, kjønnsperspektiver, kjønnsbalanse, mangfold og inkludering, forskningsintegritet og -etikk, åpen forskning og tilgjengeliggjøring av data og andre forskningsresultater.
- Utarbeide refleksjonsnotater om forskningskultur og om andre av porteføljestyrets ansvarsområder.

Tiltak – finansiering:

- Videreutvikle støtteordningen som omfatter kjønnsperspektiver, kjønnsbalanse, mangfold og inkludering og se den i sammenheng med andre ordninger.
- Videreutvikle støtteordningen til forskning om forsknings- og innovasjonspolitik.

5 Porteføljestyrets forventninger

Under arbeid.